

Protestant Theological University

Review of: Bert Koene, Hoe strenge protestanten de homeopathie kaapten : het bewind van de familie Voorhoeve, 1886-1951. Zutphen: Walburgpers, 2022.

Mietus, L.

Published in:

DNK Documentatieblad Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800

DOI:

[10.5117/DNK2023.2.005.RECE](https://doi.org/10.5117/DNK2023.2.005.RECE)

Published: 01/01/2023

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Mietus, L. (2023). Review of: Bert Koene, Hoe strenge protestanten de homeopathie kaapten : het bewind van de familie Voorhoeve, 1886-1951. Zutphen: Walburgpers, 2022. *DNK Documentatieblad Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800*, 55(99), 227-229. <https://doi.org/10.5117/DNK2023.2.005.RECE>

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons). You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

This publication might have been made available through the PThU Research Portal under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the PThU website: <https://www.pthu.nl/over-ptthu/bibliotheek-ptthu/diensten/article-25fa-taverne-amendement-end-user-agreement.pdf>

Takedown policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will investigate your claim and remove access to the work if necessary: bibliotheek@pthu.nl.

Downloaded from the PThU Research Portal (Pure): <https://pure.pthu.nl>.

(en met name het stramien ellende-verlossing-dankbaarheid) wel degelijk op een begrijpelijke wijze aan de jeugd overgebracht, ondanks (of dankzij?) het vaak wonderlijke slot van veel verhalen en de duimdikke vroomheid ervan.

Lodewijk Winkeler

Bert Koene, *Hoe strenge protestanten de homeopathie kaapten. Het bewind van de familie Voorhoeve, 1886-1951* (Zutphen: Walburgpers 2022) 288 pp., ISBN 9789462499331, €29,99.

Op de website van de Vereniging tegen Kwakzalverij staat een lovende recensie over het boek van fysicus Bert Koene. Zij is geschreven door Cees Renckens, die het een ‘prachtboek’ vindt. Hij wist wel van de connectie tussen protestants-orthodoxe gelovigen en de homeopathie, maar de finesses ervan kende hij niet. Hij kwam, als ernaar gevraagd werd, niet veel verder dan het smakelijke verhaal ‘dat men in de theologische hogeschool in Kampen veel affiniteit voor de homeopathie koesterde en dat de daar afzwaaiende jonge predikanten bij hun vertrek een kistje met homeopathica mee kregen’. Maar het boek van Koene heeft een einde gemaakt aan deze onwetendheid. Het geeft volgens Renckens een verrassend inzicht in de geschiedenis van de georganiseerde homeopathie in Nederland en haar relatie met de ‘strenge protestanten’.

Het boek biedt inderdaad een boeiende en gedegen inkijk in de wereld van de vroegere homeopathie. Het is helder en toegankelijk geschreven en neemt je als lezer mee op een ontdekkingsreis, die Koene al schrijvende maakt. In het boek staan veel leden van de familie Voorhoeve centraal, met name de broers Herman (H.C. Voorhoeve) en Nicolaas (N.A.J. Voorhoeve). Herman brak als eerste met de Hervormde Kerk waar zijn vader, die sympathiseerde met Abraham Kuyper, nog toe behoorde. Hij trad toe tot de Vergadering van Gelovigen, een kleine geloofsgemeenschap die door de uitgetreden Anglicaanse priester John Nelson Darby was gesticht. Broer Nicolaas, die promoveerde in de medicijnen en ook tot de Vergadering behoorde, werd de grote pleitbezorger van de homeopathie in Nederland. Hij smeedde het verbond tussen protestants-orthodox en homeopathie. Hoe de broers en hun zonen dat deden wordt door Koene uitvoerig en met kennis van zaken uit de doeken gedaan. Na een eerste overzicht van de geschiedenis van de homeopathische geneeswijze, die is gebaseerd op het principe *similia similibus curantur* (gelijksoortige zaken met gelijksoortige middelen genezen) en teruggaat op de Duitse arts Samuel Hahnemann (1755-1843),

schetst Koene hoe moeizaam deze geneesmethode in Nederland van de grond kwam. In eerste instantie was er geen connectie met de orthodoxie en waren er slechts enkele artsen zoals F.W.O. Kallenbach, A.J. Gruber en S.J. van Roijen, die homeopathisch behandelden. Zij hoorden thuis in het liberale milieu van de negentiende eeuw en legden geen verbinding tussen christelijk geloof en homeopathie. Na een hoofdstuk over de Vergadering van Gelovigen, waarin Koene zich vooral baseert op W.J. Ouweneel, laat hij zien hoe Nicolaas Voorhoeve de homeopathie organiseerde en een groot deel van zijn gelovige achterban ervoor wist te mobiliseren. Een belangrijk doel was om de homeopathie een gelijkwaardige plaats te bezorgen naast de allopathische, reguliere geneeskunde. Dit was geen sinecure, omdat de homeopathische geneeswijze door de academische geneeskunde in Nederland als onwetenschappelijk werd afgedaan. Daar was volgens Koene ook wel reden toe, omdat Hahnemann de werkzame stoffen zo verdunde, dat er fysisch gezien geen spoor meer van was te vinden in de homeopathische drankjes. Dit leidde tot twee stromingen in de homeopathie: de klassieke en de klinische. De aanhangers van de klassieke richting bleven op het standpunt van Hahnemann staan en vonden dat de verdunningen niet ver genoeg konden gaan. De aanhangers van de klinische richting, waaronder Nicolaas en zijn zoon Jacob (J.N. Voorhoeve), erkenden de grenzen van het verdunnen en wilden niet verder gaan dan verdunningen, waarin de werkzame stof nog gemeten kon worden. Om het doel van een volwaardige plaats van de homeopathie binnen de geneeskunde te realiseren, werden er diverse acties ondernomen. In 1886 werd de 'Vereeniging tot bevordering der Homoeopathie in Nederland' (VHN) opgericht, gevolgd door de uitgave van het *Homoeopathisch Maandblad* in 1889 en een artsenvereniging in 1898. Ook werd in 1909 door een andere zoon van Nicolaas, Theo (C.Th. Voorhoeve), de 'Eerste Nederlandsche Homoeopathische Apotheek' in Den Haag geopend. Maar nog belangrijker waren de vestiging van een homeopathische kliniek in Utrecht (Oudenrijn) en het streven om een leerstoel voor homeopathie aan een Nederlandse universiteit te creëren. De kliniek kwam er in 1914, maar financieel was het een rampzalige onderneming die regelmatig van een dreigend faillissement gered moest worden. Ook het vestigen van een leerstoel verliep moeizaam, omdat de Voorhoeves geen genoegen namen met een privaattoecent, zoals medestanders F.A. de Savornin Lohman en Kuyper adviseerden, maar een volwaardige hoogleraarsplaats wilden. En toen de kans op een *bijzonder* hoogleraarschap in de jaren twintig van de vorige eeuw zich voordeed, werd die om dezelfde reden niet gegrepen. Uiteindelijk was er vanaf 1961 tot 2004 een privaattoecentschap voor homeopathie aan de Vrije Universiteit gevestigd.

In een slotschouwing maakt Koene inzichtelijk waarom de homeopathie zo aantrekkelijk was voor orthodoxe gelovigen als Nicolaas Voorhoeve, Abraham Kuyper en anderen. De homeopathie, die gericht is op het stimuleren van het 'eigen' genezingsvermogen van het lichaam, had 'het vertrouwen in een bovennatuurlijke helende kracht niet verloren'. Wat de reguliere medische wetenschap onder invloed van het atheïstische materialisme van C. Vogt, F.J. Moleschott en anderen niet kon aanvaarden, leek bij de homeopathie wel gegarandeerd: het geloof in God kon samengaan met een medische behandeling, want God had het genezend vermogen geschonken, dat door verdunde homeopathische middelen kon worden geactiveerd.

Het boek is rijk geïllustreerd en voorzien van een overzicht van bronnen en relevante literatuur. Behulpzaam is ook het 'Familieschema Voorhoeve', dat gezien alle Voorhoeves die in het boek voorkomen, onmisbaar is. Kortom: een waardevol, goed gedocumenteerd en informatief boek.

Leo Mietus

Pieter van Wissing, *De tovenaer van Timor. Het leven van missionaris Henk van Wissing SVD* (Hilversum: Verloren 2022) 200 pp., ISBN 9789464550252, €22,-.

Aanleiding voor het schrijven van deze biografie van pater Henk van Wissing, oudoom van de auteur, was de vondst in 2000 van 40 brieven van Van Wissing tussen het oud papier, verzameld ten behoeve van de dorpsfanfare van Haps. Hoe die brieven daar gekomen zijn, en hoe Van Wissing's relatie met de geadresseerden, de Oosterhoutse familie Van Zon, tot stand was gekomen, heeft de auteur niet kunnen achterhalen. Maar de brieven waren voor hem de aanleiding om het leven van Henk van Wissing te reconstrueren en deze biografie aan hem te wijden.

Van Wissing was een interessante man. De auteur noemt hem 'niet de meest bescheiden missiewerker', met een 'tamelijk rebelse aard' (8). Henk van Wissing (1910-1999) werd geboren in Nijmegen. In 1928 trad hij in bij de Sacramentijnen, maar omdat hij absoluut naar de missie wilde stapte hij in 1932 over naar de Missionarissen van het Goddelijk Woord (SVD), een van oorsprong Duitse congregatie, gevestigd in het monumentale kloosterdorp Steyl (L.). Na zijn priesterwijding werd hij in 1937 als missionaris geplaatst op Timor, waar hij 20 jaar onder primitieve omstandigheden zou missioneren. In 1957 werd hij beschuldigd van wapensmokkel voor de Timoreese verzetsbeweging. Hoewel hij na een paar maanden werd vrijgesproken bleven de beschuldigingen rondzingen. Daarop vluchtte hij naar Australië.